

EERHERSTEL VOOR GOUDSE LIBRIJE

Op een druilerige avond in 1988 waren de leden van de Gemeentelijke Commissie van Advies voor Archief en Librije op het Goudse stadhuis in vergadering bijeen. De stemming was bedrukt, niet zozeer onder invloed van het sombere weer, maar wegens drieste **bezuinigingsplannen** van het Goudse stadsbestuur. Ter tafel lag een plan om enkele topstukken uit Gouda's eeuwenoude stadsboekerij, de fameuze Librije, bij opbod te verkopen. Met de opbrengst zou een groot financieel gat in de gemeentelijke begroting – in ieder geval gedeeltelijk – gedempt kunnen worden. Stadsarchivaris B.J. van der Saag stond op het punt zijn broodheren een lijst te overhandigen met titels van waardevolle boeken, waarvan de inhoud niet direct betrekking had op Gouda. De commissieleden toonden zich verbijsterd, doch zagen geen mogelijkheid om dit onheil af te wenden, anders dan te vertrouwen op de wijsheid en redelijkheid van de politici.

Een van de commissieleden had hierin echter weinig fiducie en verliet het stadhuis in gezwinde spoed, vastberaden om de snode plannen van het stadsbestuur in de kiem te smoren. Hij stak het marktplein over en zag tot zijn grote opluchting nog licht branden op de redactie van de Goudsche Courant. De aanwezige journalist werd uitvoerig ingelicht over de geplande uitverkoop, met het verzoek de onheils-tijding in schreeuwende letters op de voorpagina van de krant af te drukken. De betreffende verslaggever, zelf een gekend bibliofiel, aarzelde geen moment en pijnigde zijn tekstverwerker.

Met deze actie werd de aanzet gegeven tot een rel van landelijk formaat. De aanstichter debatteerde met burgemeester Broekens voor Radio West. De bekende – en inmiddels helaas veel te jong gestorven – boekhistoricus Bert van der Selm sprak in de Volkskrant zijn afschuw uit over deze vorm van cultuurbarbarisme en toog daarna op uitnodiging van de Oudheidkundige Kring naar Gouda om ook vanachter een spreekgestoelte te fulmineren tegen de plannen. In de Tweede Kamer werd minister Eelco Brinkman van Cultuur bestookt met vragen. Binnen enkele dagen sprak de in het nauw gebrachte bewindsman vervolgens publiekelijk zijn veto uit over elk voornemen om cultuurschatten te verramsjen ten behoeve van kortetermijn-gewin.

De Librije-rel betekende een belangrijke ommekeer in de aandacht voor dit unieke Goudse boekenbezit. Aan een tamelijk kwijnend bestaan kwam een abrupt einde. De verzameling,

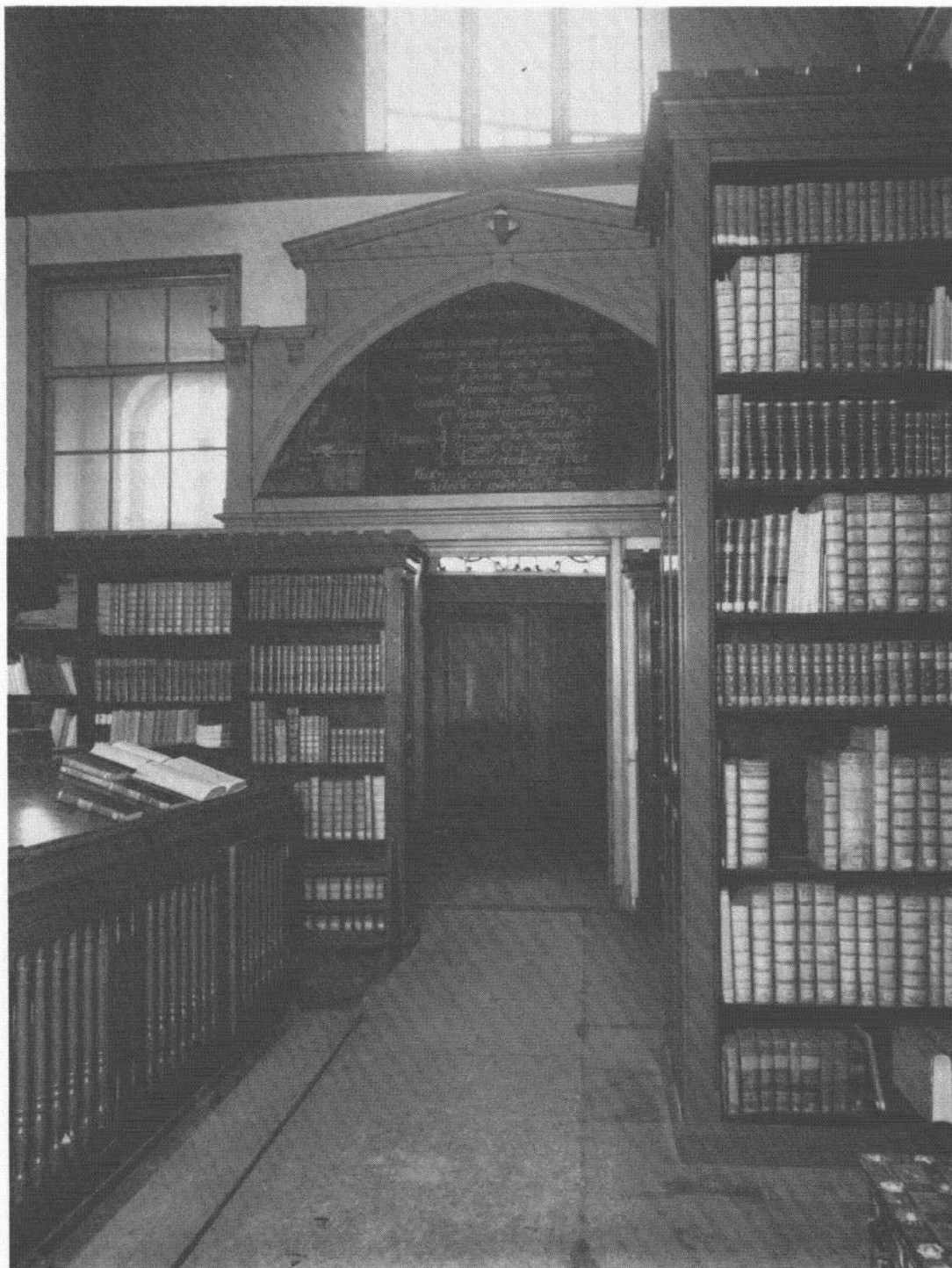
die sinds zij was ondergebracht bij het archief weinig gebruikers meer trok, werd (her)ontdekt door studenten en geleerden uit alle windstreken. Bij de uitbreidingsplannen van de gemeentelijke archiefdienst werd nadrukkelijk gestreefd naar een royale en toegankelijke opstelling van het Librije-bezit. Ook met de mogelijkheid om pronkstukken te exposeren in speciale vitrines werd rekening gehouden.

Expositie en boek

Het eerherstel van de stadsboekerij heeft thans een nieuwe dimensie gekregen door de opening van een expositie over 400 jaar Goudse Librije in het uitgebouwde stadsarchief. Ter gelegenheid van deze tentoonstelling is tevens een gelijknamig boek verschenen, waarin deze vier eeuwen bijzondere boekgeschiedenis worden beschreven door de Goudse historicus J.W.E. Klein. Bij alle lof voor deze kleine, maar fijne opstelling van topstukken uit de Librije en het interessante, helder geschreven boekwerk, met een fraaie vormgeving, mag een enkele kritische kanttekening echter niet achterwege blijven.

Het is op zijn minst opmerkelijk dat de auteur en de samenstellers van de expositie het bestaan van de Librije niet verder terug laten gaan dan tot 1594. Klein ontkent nadrukkelijk de continuïteit tussen deze stedelijke boekenverzameling en de zogeheten kerklibrije van de Sint-Jan, hoewel hij toegeeft dat de basis voor eerstgenoemde collectie gelegd werd door confisquatie van het kerkelijke boekenbezit als gevolg van de Reformatie.

Hier wreekt zich dat de auteur niet of nauwelijks ingaat op de redenen en achtergronden van deze confisquatie. Met welk recht kon de overheid de boeken opeisen na het overlijden van pastoor Frederik Gerritsz de Lange in het voorjaar van 1594? Ongetwijfeld beschouwde de magistraat het boekenbezit als een onderdeel van de geestelijke goederen, die eertijds het gemeenschappelijk bezit vormden van de gehele parochie- (lees:) stadsgemeenschap. Tot aan de overgang naar de Prins van Oranje in 1572 werden de geestelijke goederen *ad piosus* (voor vroom gebruik) door de gemeenschap, vertegenwoordigd door het stadsbestuur, ter beschikking gesteld aan de katholieken. Nadat de openbare katholieke godsdienstoefeningen verboden waren en de gereformeerden in het bezit gesteld werden van de kerkgebouwen, vielen diverse geestelijke goederen, waaronder kloostergebouwen en – na de nodige moeite – het boekenbezit, toe aan de overheid.

- Na het vertrek van de Librije uit de St.-Janskerk in 1893 werd het boekenbezit samen met het gemeentearchief ondergebracht in de voormalige **Gasthuiskapel** aan de Oosthaven. Boven de deur een van de twee borden, afkomstig uit de oude boekenkamer in de **Sint-Jan** met namen van Librijemeesters.

Foto: collectie **H.A.** van **Dolder-de Wit**

De continuïteit van de Librije als boekenverzameling van de totale stadsgemeenschap wordt bevestigd door het gegeven dat het beheer na de confisquatie in handen bleef van de kerkmeesters. Deze door de overheid aangestelde beheerders van de 'kerkfabriek' droegen de zorg voor het boekenbezit pas in 1612 over aan speciale, eveneens door de overheid benoemde, librijemeesters. Hiermee erkende het stadsbestuur dat de zorg voor kerkgebouwen en kerkerieer nu eenmaal geheel andere kwaliteiten vraagt dan het beheren en uitbouwen van een boekencollectie.

Librijemeesters

Terug naar de actualiteit. Ongeacht of de Librije 'slechts' 400 jaar bestaat, of nog enkele eeuwen ouder is, de collectie blijft van uitzonderlijk belang. Belangrijk is slechts dat het geen 'dode' verzameling wordt, maar dat zij regelmatig geraadpleegd wordt en aangevuld met nieuwe aanwinsten op het terrein van de Goudse geschiedenis. De huidige expositie en de studie van Klein dragen hier zeer zeker toe bij. Het zou echter van wijsheid getuigen dat het Goudse stadsbestuur in de twintigste eeuw, met een variant op het besluit van zijn zeventiende-eeuwse voorganger, erkent dat archief-beheer niet hetzelfde is als librije-beheer. Herstel van het aloude ambt van librijemeester, dat pas enkele decennia geleden is afgeschaft, kan voorkomen dat de papieren kostbaarheden van de stad opnieuw ten prooi vallen aan de waan van de dag. Alles van waarde is immers weerloos, om met Lucebert te spreken, en het zal niet altijd mogelijk blijken drieste bezuinigingsplannen met een gerichte publiciteitscampagne tijdig te torpederen. Een college van librije-wachters voor de poort, met oog voor de bijzondere waarde van het oude en het nieuwe boek, biedt een effectievere bescherming en tegelijk een waarborg dat de collectie blijvende aandacht en zorg krijgt.

P.H.A.M. Abels

J.W.E. Klein, Geen vrouwen ofte kinderen, maer alleenlijk eerbare luijden. 400 jaar Goudse Librije 1594-1994, Eburon Delft, ISBN 90-5 166-424-9, f 25,-

DE GOUDSE JEUGDGEMEENTERAAD (1955 en 1963)

J. Smink

1. Inleiding

In deze korte notitie wordt aandacht besteed aan enkele aspecten van de jeugdgemeenteraad, die in Gouda bestond van 1952 tot 1968. Aanleiding voor het schrijven van dit stukje zijn twee reacties op een eerder verschenen artikel (Tidinge, 12e jrg. no. 4, oktober 1994, pag. 100-104).

2. Het ontstaan

Drs. G.M. Nederhorst (PvdA) gaf destijds de stoot aan de oprichting van de jeugdgemeenteraad. Bij de behandeling van de begroting voor 1951 vroeg hij in de gemeenteraad de aandacht van het college van B&W voor de instelling van een jeugdparlement. Bij de behandeling van de begroting van 1952 herhaalde hij zijn vraag. B&W beloofden toen een onderzoek in te stellen naar de werking van dergelijke instellingen in andere plaatsen. Burgemeester K.F.O. James nam deze zaak persoonlijk ter hand en rapporteerde later het college in gunstige zin. Er was, zoals dat meestal gaat, al een voorgeschiedenis. De gemeente had in 1949 en 1950 bijeenkomsten voor nieuwe kiezers gehouden. De opkomst op 5 mei 1949 en op 5 mei 1950 viel tegen; respectievelijk 49 en 65 jonge kiezers gaven van hun belangstelling blijk. Er waren ook velen ambtshalve aanwezig bij die bijeenkomsten; in 1949 waren dat er 39 en in 1950 zelf 110 personen, inclusief de 56 leden van Gouda's Liedertafel. Later werd geconstateerd dat voor deze bijeenkomsten, waarvoor de jonge mensen persoonlijk werden uitgenodigd, te weinig belangstelling bestond van hen, voor wie ze waren bedoeld, 'zodat deze de daaraan verbonden kosten niet wettigen'. Eén van de redenen voor de geringe belangstelling van de jongeren was waarschijnlijk de onaantrekkelijkheid van het degelijke programma, met klassieke muziek, een toespraak en declamatie.

In 1951 werd geen zogenaamde burgerdag gehouden en in 1952 werd de bijeenkomst voor jonge kiezers gecombineerd met de installatie van de jeugdgemeenteraad op 29 mei in Kunstmin. Er waren toen 150 aanwezigen, waaronder 90 nieuwe kiezers en 18 leden van de jeugdgemeenteraad. Voor zover mij bekend zijn er daarna nog drie bijeenkomsten voor jonge kiezers georganiseerd, namelijk op 3 mei 1960, op 16 maart 1966 en op 9 februari 1967. Over het